

KADERRICHTLIJN WATER, DE VAART ERIN!

De Europese Kaderrichtlijn Water en gemeenten

DE EUROPESE KADERRICHTLIJN WATER

Wat gaat die de komende jaren allemaal betekenen voor gemeenten? Het waterbeleid is volop in beweging. Water vraagt meer ruimte, wateroverlast willen we voorkomen, de waterkwaliteit moet beter en de bronnen voor ons drinkwater houden we graag schoon.

De gevolgen van de Kaderrichtlijn Water (KRW) beginnen voor gemeenten duidelijk te worden. Het nieuwe waterbeleid zal onder andere invloed hebben op de gemeentelijke ruimtelijke ordening, het milieubeleid en de investeringen in riolering. De lijnen waarlangs de financiering van het nieuwe waterbeleid gaat lopen, worden nú besproken en in 2009 vastgesteld. Daarom is het belangrijk

dat gemeenten actief deelnemen aan dit debat. De Kaderrichtlijn Water is opgesteld om te werken aan een goede waterkwaliteit en ecologische toestand. Maar hoe bereiken we dat? Deze brochure is speciaal geschreven voor gemeenteambtenaren, gemeentebestuurders en raadsleden. Als handreiking bij de implementatie van de Kaderrichtlijn in het gemeentelijk beleid, toegespitst op de belangrijkste taken van gemeenten.

Water staat de komende jaren op de agenda van elk gemeentebestuur. Zorg dat u vanaf dit moment meepraat, zodat u beslissingen kunt sturen, kosten kunt besparen en straks geen maatregelen van bovenaf opgelegd krijgt. Belangrijk daarbij is de essentie van de KRW: de Europese doelstellingen zijn resultaatsverplichtingen.

WAAROM EEN KADERRICHTLIJN WATER?

In het verleden zijn er vanuit de Europese Unie vele richtlijnen verschenen die (indirect) invloed hebben op water. Voorbeelden zijn de Nitraatrichtlijn, de Zwemwaterrichtlijn, de Vogel- en Habitatrichtlijn en de Richtlijn Behandeling van Stedelijk Afvalwater. Om tot een meer integrale, Europese aanpak van water te komen, is eind 2000 aanvullend de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) aangenomen.

UITGANGSPUNTEN EN PRINCIPES van de Kaderrichtlijn Water

- De vervuiler betaalt
- De gebruiker betaalt
- Sinds 2000 geen achteruitgang van chemische en ecologische toestand
- Resultaatsverplichting in 2015
- Stroomgebiedsbenadering met indeling in waterlichamen

PRIORITAIRE STOFFEN

Dit zijn stoffen die zo belastend zijn voor het milieu dat zij in een aparte lijst zijn opgenomen in de KRW (artikel 16, lid 2). De doelstelling in de KRW is dat de prioritaire stoffen op termijn in heel Europa verboden worden.

DOELEN van de Kaderrichtlijn Water

De KRW stelt doelen voor een goede ecologische en chemische toestand van het oppervlakte- en het grondwater in 2015.

Die doelstelling is verplicht, maar de weg ernaartoe wordt niet centraal gestuurd. Die mogen de lidstaten zelf invullen, mits ze er alles aan doen om de doelen te bereiken. De EU kan boetes opleggen aan lidstaten die de afgesproken doelen niet halen.

In 2015 moet het oppervlaktewater voldoen aan:

- normen voor chemische stoffen (waaronder de zogeheten prioritaire stoffen)
- ecologische doelstellingen: een gevarieerde planten- en dierenwereld en een natuurlijke inrichting

Voor het grondwater gelden aparte normen voor chemische stoffen. Ook moet de grondwatervoorraad stabiel zijn en mogen natuurgebieden niet verdrogen door een te lage grondwaterstand.

De EU stelt de normen voor prioritaire stoffen vast die gelden voor alle lidstaten. Ecologische doelstellingen voor het oppervlaktewater mogen de lidstaten en de regio's afzonderlijk vaststellen. De EU let er op of de verschillen tussen de lidstaten niet te groot zijn en of de doelen niet te sterk afwijken van het nationale beleid.

SAMENHANG MET WATERBEHEER 21E EEUW

Nederland legt op het gebied van water ook een ander belangrijk traject af: het Waterbeheer 21e eeuw (WB21). Om rekening te houden met de klimaatveranderingen werken ook gemeenten volop mee aan het op orde brengen van het watersysteem. Centraal staan veiligheid en wateroverlast. Zo worden er bijvoorbeeld regionale waterbergingen aangelegd. Het is belangrijk om bij de uitvoering van maatregelen voor WB21 vanuit efficiency ook gelijk rekening te houden met de Kaderrichtlijn Water.

TIJDPAD KADERRICHTLIJN WATER

Een strak tijdschema

De Kaderrichtlijn brengt uniformiteit in Europa in de inspanningen voor ecologisch goed functionerende watersystemen. Hoewel uiteindelijk de staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat verantwoordelijk is voor de implementatie, ligt hier ook voor gemeenten een 'schone' maar pittige taak.

2004/2005 ⇨ **RAPPORTAGE HUIDIGE TOESTAND WATER KLAAR** Maart 2005 zijn alle gebiedsrapportages vastgesteld en gepubliceerd. **2006** ⇨ **MONITORING** Waterkwaliteitsbeheerders zetten meetprogramma's op en zorgen dat die uiterlijk 2007 zijn ingevoerd. **2007** ⇨ **OVERZICHT BELANGRIJKSTE ONDERWERPEN** Bekend is welke problemen Nederland gaat aanpakken en hoe dat via stroomgebieden het beste kan gebeuren: internationaal, nationaal of regionaal. **2008** ⇨ **STROOMGEBIEDSBEHEERPLANNEN IN CONCEPT KLAAR** De waterlichamen, doelen en maatregelen worden formeel vastgelegd. Alle gemeenten bepalen mee wat de doelen en maatregelen zijn en wat het gaat kosten. **2009** ⇨ **VASTSTELLEN EERSTE STROOMGEBIEDSBEHEERPLANNEN** Gemeenten, waterschappen, provincies en rijk nemen de maatregelen die onder hun verantwoordelijkheid vallen, op in hun eigen (jaar)plannen en begrotingen. **2012** ⇨ **MAATREGELEN IN UITVOERING** Gemeenten zorgen - net als waterschappen, provincies en rijk - dat hun maatregelen worden uitgevoerd. **2015** ⇨ **REALISEREN DOELEN** De goede ecologische en chemische toestand van het oppervlakte- en grondwater is bereikt. Is dit niet haalbaar, dan moet Nederland dat al vooraf (in 2009) aangeven. De KRW biedt de mogelijkheid om de tijd voor het realiseren van de doelen met maximaal twee termijnen van zes jaar te verlengen. Dat is alleen mogelijk met een goede onderbouwing. Gemeenten, waterschappen, provincies en rijk moeten daarvoor de argumenten aandragen.

STROOMGEBIEDSBEHEERPLANNEN

Water overschrijdt grenzen: gemeentelijke, provinciale en landelijke grenzen. Voor goed waterbeheer is het noodzakelijk dat we over onze 'grenzen' heen kijken en samenwerken.

De Nederlandse stroomgebieden

De Kaderrichtlijn Water gaat uit van een aanpak op het niveau van internationale stroomgebieden. De Nederlandse wateren horen tot de stroomgebieden van de Eems, de Rijn, de Maas en de Schelde. Alle wateren, dat wil zeggen rivieren, meren, kanalen, beken en sloten, worden in hun geheel bekeken. Zo voorkómen we dat een bovenstrooms gelegen partij beslissingen neemt die negatief uitpakken voor het benedenstroomse gebied.

Deze benadering is niet alleen relevant bij een grote, grensoverschrijdende schaal, maar ook op veel kleinere schaal. Bij een kanaal, riviertje of beek die door meerdere gemeenten en waterschappen loopt, is een onderlinge afstemming noodzakelijk. Kleine slootjes en overstorten die op een beek of kanaal uitkomen, beïnvloeden de waterkwaliteit van dat water.

Waterlichamen

Er zijn twee soorten waterlichamen: oppervlaktewaterlichamen en grondwaterlichamen. Een oppervlaktewaterlichaam is een onderscheiden oppervlakte water van aanzienlijke omvang zoals (een deel van) een rivier, beek, kanaal of een meer. Grondwater bestaat ook uit verschillende waterlichamen: de zogeheten grondwaterlichamen. Gemeenten krijgen te maken met de waterlichamen op of in de omgeving van hun grondgebied. Op het niveau van de waterlichamen moeten maatregelen genomen gaan worden, waarbij elke gemeente kosten en baten zal moeten afwegen. In de afgelopen tijd hebben waterschappen, provincies en het rijk de voorlopige waterlichamen omschreven.

In 2009 moet Nederland stroomgebiedsbeheerplannen klaar hebben. Daar moet onder meer in staan welke waterlichamen definitief worden onderscheiden, wat de normen voor de goede toestand zijn, en welke maatregelen in de stroomgebieden worden getroffen om die toestand te bereiken.

An aerial photograph of a river basin, likely the Scheldt, with a white outline tracing the river's course and its tributaries. The landscape is a mix of green fields and dark, winding water channels. The text 'STROOMGEBIED' is overlaid in red at the bottom left.

STROOMGEBIED

SCHELDE

HET NEDERLANDSE STROOMGEBIED VAN DE SCHELDE

Het stroomgebied van de Schelde loopt van het noordwesten van Frankrijk, via de westelijke helft van België naar Nederland. Het Nederlandse deel is als apart stroomgebied aangewezen en omvat de provincie Zeeland en de westelijke rand van Noord-Brabant. Het Nederlandse Scheldestroomgebied is 3229 vierkante km groot met een bevolking van 450 duizend mensen. Voor het waterbeheer zijn drie regionale diensten van Rijkswaterstaat, drie waterschappen, twee provincies en 16 gemeenten verantwoordelijk.

Noord-Beveland gaat voor Duurzaam Onkruidbeheer (DOB)

Het convenant 'Duurzaam beheer' van de Zeeuwse overheden, met daarin afspraken over reductie van bestrijdingsmiddelen, is gestrand. Dit betekent echter niet dat wordt gestopt met duurzaam onkruidbeheer! De gemeente Noord-Beveland gaat onderzoeken of vanaf 2006 Duurzaam Onkruidbeheer (DOB) haalbaar is voor de gemeentelijke onderhoudsdienst. Dit onderzoekt zij samen met het Groencollege Goes en de Landbouwniversiteit Wageningen. Kern van de DOB-methode is zuinig en overwogen werken met chemische bestrijdingsmiddelen. Als er bijvoorbeeld kans is op regen, wordt er niet gespoten. Na een proefjaar moet duidelijk zijn of DOB werkt en hoe het afgestemd moet worden op de plaatselijke omstandigheden. Einddoel is een zorgvuldig gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. Het project komt via de Regeling Innovatie Groen Onderwijs (RIGO) in aanmerking voor subsidie van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.

Gemeenten in het stroomgebied aan de slag

In het stroomgebied van de Schelde gaat de concrete uitwerking van de KRW op regionaal niveau van start. Daarbij staan twee zaken centraal:

- het uitwerken van de doelen tot maatregelen
- het onderzoeken van de haalbaarheid van deze maatregelen via een kosten-baten analyse

De inbreng van gemeenten is onontbeerlijk. Daarom wordt er een gemeentelijke vertegenwoordiger toegevoegd aan de regionale projectorganisatie. Deze vertegenwoordiger houdt contact met de gemeenten in het Schelde stroomgebied, en zorgt dat hun inbreng bij het Projectbureau komt.

Steun op regionaal niveau bij de implementatie van de Kaderrichtlijn Water

De regionale organisatiestructuur bestaat voor de Schelde - net als in de andere regio's - uit:

- een Regionaal Bestuurlijk Overleg (RBO)
- een Regionaal Ambtelijk Overleg (RAO)
- een Projectbureau

Het Regionaal Bestuurlijk Overleg Schelde (RBO-Schelde) is het nieuwe bestuurlijk platform van alle 'wateroverheden'. Er is bewust aansluiting gezocht bij bestaande overlegstructuren. Daarom is het RBO Schelde ondergebracht bij de Commissie Regionaal Waterbeheer (CRW). Het RBO-Schelde bestaat uit de bestuurders van de

provincies, waterschappen, gemeenten Hulst, Reimerswaal en Veere (namens de Vereniging Zeeuwse Gemeenten), regionale diensten van Rijkswaterstaat en het ministerie van Landbouw (LNV) uit het gebied. Het RBO is een hulpstructuur: de besluitvorming over doelen en maatregelen vindt plaats in de individuele besturen. Het Regionaal Ambtelijk Overleg Schelde (RAO-Schelde) bestaat uit ambtenaren van dezelfde organisaties en overheden. Het Projectbureau heeft als taak de maatregelen binnen het stroomgebied te organiseren, te plannen en af te stemmen. Het RAO-Schelde adviseert het Projectbureau: het RAO-Schelde is de schakel tussen het Projectbureau en de afzonderlijke waterpartners in het stroomgebied.

DE WIJK OUVERTURE IN DE GEMEENTE GOES

De gemeente Goes heeft voor woonwijk Overture het duurzaam bouwen voorgeschreven. Een van de maatregelen is de aanleg van een dubbel rioleringsstelsel met gescheiden afvoer van schoon regenwater en afvalwater. Bovendien wordt regenwater hergebruikt. Schoon regenwater dat van de daken afstroomt, wordt opgevangen in een ondergrondse opslagtank nabij het huis. Dit water wordt gebruikt voor het doorspoelen van de toiletten en is zelfs geschikt voor gebruik in de wasmachine. Het afstromende regenwater wordt in Overture opgevangen in goten.

Hierdoor blijft het regenwater zichtbaar aan de oppervlakte en worden foute aansluitingen van vuilwater (toiletten) op het regenwatersysteem voorkomen. Goes vindt de zichtbare afvoer van regenwater belangrijk, omdat het een stimulans is voor de bewoners in hun bewuste omgang met water.

JAN BOSTELAAR,
wethouder gemeente Veere en lid van het Regionaal Bestuurlijk Overleg Schelde

'Zeeland staat voor ruimte, rust, kwaliteit en schoonheid: schone wateren en stranden. De KRW dwingt ons deze kwaliteiten zeker te stellen en te versterken. Gemeenten hebben hun eigen problemen met overstorten en het afkoppelen van verharde oppervlakken. Er mogen geen chemische verontreinigingen in het water komen. Voor bestuurders én voor burgers grote opgaven die gepaard zullen gaan met hoge kosten en wettelijke maatregelen. Want zonder overheidsdwang zal het moeilijk afdwingbaar zijn. Dat moeten we goed uitleggen aan onze burgers. Wat houdt de KRW in? Wie is het uitvoerend en aanspreekbaar orgaan? Waterschap, gemeente, provincie, rijk? Veel verontreinigd water bereikt Zeeland vanuit het achterland. Daarom worstelen de veelal agrarische gemeenten met de regels die gevolgen hebben voor de economische positie van de agrarische sector.'

THIJS KRAMER,
gedeputeerde van de provincie Zeeland en voorzitter van het Regionaal Bestuurlijk Overleg Schelde

'Het is terecht dat de EU een richtlijn over waterkwaliteit heeft gemaakt, want het is een grensoverschrijdend probleem. Dat merk je vooral aan het einde van de stroom, zoals hier bij de Westerschelde. De aandacht voor waterverontreinigingen was aan het wegzakken, maar heeft nu een nieuwe impuls gekregen. Zo is de discussie over het gebruik van bestrijdingsmiddelen in gemeenten weer actueel geworden omdat we met het huidige gebruik de doelen van de Kaderrichtlijn Water niet halen. Het verplichtende karakter heeft wel tot onrust geleid. Alles wat we toezeggen, moeten we ook nakomen. Daarom wil ik inzetten op realistische doelen, met de ambitie dat er de komende tijd echt iets gebeurt aan de slechte waterkwaliteit van veel Zeeuwse wateren.'

MEER WETEN?

WEBSITES

www.zeeland.nl

www.brabant.nl

www.wze.nl

www.wszv.nl

www.brabantsedelta.nl

DE ROL VAN GEMEENTEN

Wat kan de gemeente zelf doen?

Landelijk hebben alle regio's in Nederland de huidige toestand van het water in kaart gebracht. Bovendien hebben de waterbeheerders conceptdoelstellingen vastgesteld voor de waterkwaliteit en de ecologische toestand. Maar wat kunnen gemeenten oppakken om de doelstellingen op eigen terrein te realiseren?

Van gemeenten wordt verwacht dat ze initiatief nemen. Het is de bedoeling dat gemeenten samen met waterschappen en provincies per waterlichaam de maatregelen plus de daarbij horende kosten in beeld brengen. Vervolgens is het de taak van gemeenten om hun eigen maatregelen te gaan uitvoeren. Samenwerking met waterschappen en provincies is noodzakelijk om tot een goede uitvoering van maatregelen te komen.

Burgers kunnen via goede voorlichting - eventueel geholpen door gemeentelijke verordeningen - worden aangespoord 'alledaagse' verontreinigingen te voorkomen: geen auto's wassen op straat, geen hondenpoep in de buurt van oppervlaktewater en geen gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen.

PRAKTISCHE MAATREGELEN die gemeenten kunnen nemen

- Extra berging rioolwater
- Reductie vuiluitwerp overstorten
- Aanpak lekkages rioleringen in beschermde gebieden met diepe grondwaterstanden
- Afkoppelen schoon regenwater
- Baggeren en realiseren goede baggerlocaties
- Herprioritering van bodem- en grondwatersaneringen
- Beperking van diffuse lozingen:
 - duurzaam bouwen (beperkingen gebruik verontreinigende bouwmaterialen)
 - beperking gebruik bestrijdingsmiddelen in openbare ruimte
 - brongerichte aanpak verontreinigende stoffen
- Ruimtelijk implementeren van veranderingen in grondwaterbeschermingsbeleid
- Waterberging, hermeandering en oeverstroken in bestemmings- en structuurplannen opnemen
- Kritisch vergunningenbeleid en handhaving
- Ruimtelijke beperkingen/functiebeperkingen opleggen

DE ROL VAN GEMEENTEN

Aanpak van riooloverstorten en diffuse lozingen, afkoppelen van schoon hemelwater, en de koppeling van milieumaatregelen met rioleringsplannen, liggen primair op het pad van de gemeente.

DE KRW EN DE CONSEQUENTIES VOOR GEMEENTEN

WAT JE ZEGT MOET JE DOEN!

Gemeenten hebben diverse wettelijke taken die relevant zijn voor water, ook al zijn ze formeel geen waterbeheerder. Daarom leiden waterkwaliteitsdoelen ook nu al tot opgaven van waterbeheerders aan gemeenten. De Kaderrichtlijn Water (KRW) zal in de toekomst zorgen voor aanscherping van de 'waterdoelen', versterkt door de resultaatsverplichting van de KRW. Gemeenten zijn samen met waterschappen en provincies verplicht de KRW maatregelen uit te voeren. Op het niet halen van de doelen staan sancties. Sancties zijn te voorkomen door samen met andere partijen nu mee te denken over de vast te stellen ecologische normen voor oppervlaktewater en de te nemen maatregelen. Elk gemeente-bestuur kan hierin zijn eigen beslissing nemen: altijd in samenspraak met waterschap en provincie. Gemeenten die nog niet met de KRW aan de slag zijn, worden dus nadrukkelijk uitgenodigd deel te gaan nemen aan het implementatietraject van de Kaderrichtlijn Water.

NIEUWE EISEN, NIEUWE KANSEN, EXTRA KOSTEN

De vraag is: wie gaat de waterkwaliteitsverbetering straks betalen? Tussen 2005 en 2008 wordt per regio gewerkt aan het vaststellen van de doelen en de bijbehorende maatregelen per waterlichaam. Gemeenten, waterschappen en provincies houden bij het vaststellen van de maatregelen rekening met de maatschappelijke kosten en maken een kosten-baten afweging. Als per stroomgebiedsbeheerplan de nieuwe opgaven voor de gemeenten duidelijk zijn, kunnen rijk, provincies en gemeenten samen bepalen hoe de kosten verdeeld worden. Het is duidelijk dat met de uitvoering van de KRW-maatregelen veel geld gemoeid zal zijn. Dat leidt voor gemeenten zonder meer tot het verhogen van de lokale lasten. Dankzij samenwerking met provincies en waterschappen nú, is straks winst te behalen door kosten- en tijdbesparing.

ORGANISATIE VAN DE IMPLEMENTATIE van de Kaderrichtlijn Water

Het is niet eenvoudig direct inzicht te krijgen in de organisatie voor de implementatie van de Kaderrichtlijn Water en Waterbeheer 21e eeuw. Primair is de Staat der Nederlanden verantwoordelijk voor uitvoering van de Kaderrichtlijn Water. In Nederland is de minister van V&W de coördinerende, bevoegde autoriteit, samen met de ministers van VROM en van LNV. De besturen van provincies, waterschappen en gemeenten zijn ook bevoegde autoriteiten voor zover het hun taken in de waterhuishouding betreft.

Om de implementatie en het overleg tussen alle betrokkenen goed te laten verlopen is het Landelijk Bestuurlijk Overleg Water (LBOW) opgericht. In het LBOW bespreken het IPO, de VNG, de Unie van Waterschappen en het ministerie van V&W het Nederlandse waterbeheer. Gezamenlijk handelen zij de landelijke zaken af en stellen de kaders voor de regionale aanpak. Het ministerie van V&W is de trekker van dit overleg.

Brussel spant geen vangnet onder de lat waar alle overheden overheen moeten.

ZEG WAT JE DOET, DOE WAT JE ZEGT

MEER WETEN?

WEBSITES

www.kaderrichtlijnwater.nl
www.nederlandleeftmetwater.nl
www.waterweb.org
www.water.pagina.nl
www.waterland.net
www.waterforum.net
www.waterbeheer.pagina.nl
www.H2Overheid.nl

COLOFON

Deze brochure is binnen het kader 'Nederland leeft met Water' een gezamenlijke uitgave van de Provincie Zeeland (in opdracht van RBO-Schelde), het Directoraat Generaal Water van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten.

ONTWERP & PRODUCTIE

TACCT,

Communicatie voor overheid en non profit, 's-Hertogenbosch

TEKST

Klare Taal, 's-Hertogenbosch

FOTOGRAFIE

Cover:

- copyright Aerodata Remote Sensing BV 2003

Binnenwerk:

- André van de Straat
- Sat5 Neo Amersfoort
- Gemeente Veere
- RWS/ AGI
- Klazien Laansma
- Hans Dogger
- Broks-Messelaar Consultancy BV 2004
- Mechteld Jansen

DRUKWERK

Biblo | van Gerwen, 's-Hertogenbosch

OPLAGE

2000

Middelburg, november 2005

Exemplaren van de brochure zijn op te vragen bij:

Provinciaal Informatiecentrum

telefoon: (0118) 631 400

e-mail: infocentrum@zeeland.nl

STROOMGEBIED SCHELDE

De Europese Kaderrichtlijn Water en gemeenten

